

וזהו שורש קדושת היסוד דכנסת ישראל, שאין צריכים לעצות דדברי תורה, כי הם מתקשרים בהש"י לגמרי ביסוד קבוע וקיים שלא ינתק בין על ידי מסיתים ומפתים — כנחש ושאר שבעיטה, בין על ידי כפיה וגזירות ויסורין — כעקרים ושעבוד מלכויות, לא יוכלו לערבבו עמהם גם בלי שום סיוע דתורה תבלין, שהוא נגד הסתת פרטיות דיצר הרע, אבל נגד שורש היהדות שלא יתערב בגוים, בזה בני ישראל נבדלים בשרשם מלידה מבטן ונימולים לשמונה טרם ידע הנער כלום בא בברית חותמו של הש"י שהוא המבדיל בין ישראל לעמים...'.
(רסיסי לילה נו, עמ' 169)

'דתניא ושפך וכסה במה ששפך וכסה — שלא יכסנו ברגל, שלא יהו מצות בזויות עליו' —
הנה בעת שנותנים צדקה להעני ונמצא מקיים בהעני מצות צדקה ועוד כמה מצות עשה כמו והחזקת בו, אז העני הוא ממש כמו בחינת אתרוג בעת שנוטלו לצאת בו, דאף על גב דאתרוג אחר המצוה אין בו שום קדושה מכל מקום בעת קיום המצוה חלה עליו קדושת המצוה ואסור בהנאה ובתשמיש של חול, ובעצי סוכה מבואר במסכת סוכה (דף ט) כשם שחל שם שמים על החגיגה כך חל שם שמים על הסוכה ואסורים בהנאה, וכן אסור לנהוג בו מנהג בזיון וכמו דדרשינן בשבת מקרא גבי כיסוי הדם במה ששפך יכסה שלא יכסנו ברגל שלא יהיו מצות בזויות עליו. כן העני ממש בעת שנותנים לו אסור ליתן לו בבזיון חלילה, וזהו איסור דאורייתא' (בית הלוי ס"פ תרומה).

דף כג

'עשית שהיתה דולקת...' — משמע מכאן שנר חנוכה הנתון בעשית — כשר. ואף על פי שלענין ברכת 'מאורי האש' יש סוברים שאין לברך על אש שבעשית אפילו השלבת נראית דרכה (ע' ברכות נג ובפוסקים), שונה שם שתקנו ברכה זו על בריאת האור, ועיקר בריאתו בגלוי. אבל לענין שאר הלכות, ראיית דבר דרך זכוכית נחשבת ראייה לכל דבר. ועוד הלא מצוה להניח נר חנוכה בחוץ, וודאי אי אפשר ללא עשית — הרי שמעיקר התקנה מוכח שעשית בנר חנוכה כשרה.
(עפ"י מפרשים; שיעורי הגריש"א שליט"א).

היו גדולים שעוררו, כשמדליק בחוץ בכלי זכוכית ואחר הדלקתו סוגר את דלת הכלי, הרי בשעת ההדלקה כשהדלת פתוחה, הרוח עלולה לכבות את הנר והרי זה דומה למי שלא נתן שמן כשיעור בשעת ההדלקה והוסיף אחר כך, שלא יצא ידי חובה (להשו"ע — תרעה, ב). ואכן המהרי"ל דסקין היה מהדר משום כך שתהא העשית תלויה ופתוחה מלמטה, כדי שבשעת ההדלקה יכולים הנרות לדלוק ללא סתימה. ואולם הגרצ"פ פרנק (ב'הר צבי' כאן) כתב לישב המנהג. וכן בספר בית ישי סוסי קכג).

'אמר רבי יהושע בן לוי: כל השמנים כולן יפין לנר...' — נראה שאמר 'כולן' — אפילו אותם השנויים במשנתנו לפסול, יפים לנר חנוכה. (רא"מ הורביץ, וכדקיימא לן להלכה — דלא כרב הונא שאמר (לעיל כא) אין מדליקים בהם נר חנוכה.

ונראה שגם שמן שריפה שאין מדליקים בו נר של שבת, כשר להדלקת נר חנוכה, ואפילו לישראל שאסור לו ליהנות מהדלקת תרומה טמאה, הלא מצוות לאו ליהנות ניתנו ואסור להשתמש לאורה. ואולם לרבה האוסר להלך בשמן שרפה

שנא יטה, יהא אסור בשבת של חנוכה להדליק בו נר חנוכה. וכן משמע מדברי הרשב"א בשם רבו ובחדושי הר"ן. אבל להלכה קיימא לן כרב חסדא שאין חשש הטייה, ונראה שמותר בכל אופן. וע"ע מהר"ץ חיות לעיל כא. ולהלן כד. אלא שיש לדון לפי דעות הסוברות (ע' בס' תערב, ג) ששמן האסור בהנאה אין מדליקים בו משום 'כתותי מכתת שעורא', אם כן לדעת כמה ראשונים (ר"פ לולב הגזול) גם תרומה טמאה מכלל איסורי הנאה היא ואומרים בה 'כתותי מכתת שעורא'. וע"ע יד דוד; רשימות משיעורי הגר"ד סולוביצ'יק — סוכה לא. שו"ר במשנה למלך (תרומות ב, יד) שהביא מהירושלמי, שמותר להדליק נר חנוכה בשמן שריפה).

'אמר אביי: ודאי דדבריהם בעי ברכה, ספק דדבריהם לא בעי ברכה... רבא אמר: רוב עמי הארץ מעשרין הן' — משמע לכאורה שלדעת רבא אף ספק דדבריהם בעי ברכה, ודמאי שונה, שאפילו אינו ספק אלא חומרא בעלמא.

יש שלמדו מכאן שכל מצוה שהוא צריך לעשותה מפני הספק, כגון מצוה של תורה שיש לו ספק אם יצא ידי חובתו אם לאו, כשהוא חוזר ועושה — מברך, שהרי לדעת רבא מברכים על ספק דדבריהם. (כן נראית דעת רבנו יונה — ברכות יב, לענין ספק אמר 'אמת ויציב', שחוזר על כל הברכה. וכן מובא ברא"ש בחולין פ"ו א) בשם רבנו יונה לענין ברכה על כיסוי דם הכוי. וע' גם בהשגות הראב"ד מילה ג, ו; סוכה ו, יג; חנוכה ג, ה).

[כפי הנראה דעה זו מפרשת 'ספק דדבריהם' — כל מצוה שהיא מסופקת אין מברכים עליה, שהרי הברכה גופא אינה אלא מדבריהם, הרי שבספק מצוה יש כאן 'ספק דדבריהם', כלומר ספק בחיוב ברכה. ולרבא גם ספק דבריהם בעי ברכה. עפ"י הרמב"ן וחדושי הר"ן. וראה משא ומתן על פירוש זה, בשו"ת הריב"ש רכא; שו"ת משיב דבר ח"ד עז ד"ה והראיה].

(ואעפ"י שכלל הוא בכל מקום 'ספק ברכות להקל' — זהו כשהספק בברכה עצמה, אבל כל שהספק במצוה, כיון שמחויב לכסות מפני הספק, מברך.

ואם תאמר, מכל מקום הלא עתה אין מצווה בדבר בודאי וכיצד יכול לומר 'וצוננו'? — לא קשיא, שכשם שמברכים על מצוה דרבנן משום שצונו לשמוע לדברי חכמים, ויכול לומר 'וצוננו על נטילת ידים', אעפ"י שלא צונו באופן ישיר על הנטילה, אלא צונו לשמוע לחכמים, והם המצוים על הנטילה, אף כאן, כיון שנתחייבנו לקיים המצוה מפני הספק, הרי בפועל נצטיינו בה לקיימה עתה.

וה"ל רבי צדוק הכהן מלובלין (צדקת הצדיק — טז): 'דבר מצוה שעושהו מפני הספק — חל עליו קדושת השם יתברך בוודאי, כיון שצריך לעשותו מפני הספק, דוגמת יום-טוב שני. ועיין שבת כג. דמברכין 'אשר קדשנו במצותיו' אספק, חוץ מדמאי דרוב עמי הארץ מעשרין...! והיא היא הוכחת רבנו יונה.

ואולם אין כן דעת הר"ף (להלן פ"ט) ורב האי גאון והרמב"ם (מילה ג, ו; סוכה ו, יג ועוד), אלא כל מצוה שהוא עושה אותה מפני הספק — אינו מברך עליה. ולפי דבריהם — תירץ הרמב"ן — זה שהוצרך רבא לסברת 'רוב עמי הארץ מעשרין' לא משום שסובר שמברכים בספק, אלא משום שלולא סברה זו, כיון שחכמים תקנו להפריש מפירות דמאי, הרי זו מצוה ודאית מדבריהם ולא ספק. אך כיון שרוב ע"ה מעשרים ואינה אלא חומרא [ויש בדמאי קולות מסוימות], לכך עשו חכמים היכר בדבר, שלא יברך. (וכן כתב הר"ן. וכ"כ הרמב"ם (בתשובה שלג). וכן דעת הרא"ש (בחולין פ"ו א). ועיין עוד בהרחבה בשו"ת הריב"ש רכא; בהגר"א או"ח תרפח; אבי עזרי (קמא) יו"ט ו, יא.

עוד בגדר חיוב הפרשת דמאי, אם גדרו לחוש לספק או שמא הוא חיוב מוחלט מדבריהם — ע' 'קובץ הערות' עה, ז; 'קובץ על יד' עמ' תצג).

להלכה כתב השו"ע (יו"ד כה, ג) שלא לברך על כיסוי דם הכוי. ואולם כתבו כמה פוסקים: דוקא בכגון

זה, שספק אם חייב במצוה אם לאו, או בכגון מילת אנדרוגינוס. אבל אם ודאי חייב והספק הוא אם מקיימה כעת אם לאו, כגון שיש לו ספק אם כבר קיים המצוה מקודם אם לאו — מברך. (עפ"י דרישה פר"ח ופמ"ג או"ח סז; חוות דעת יו"ד קי; חיי אדם ה,כד. עוד בענין זה: ריטב"א — ברכות לג; חות דעת — יו"ד קי ב'בית הספק; חוט המשולש (לגרא"י מוולאזין. ב); רש"ש נדרים נט. אור שמח — מילה ג; באור הלכה רלט; מנחת שלמה יה; אגרות משה או"ח ח"ב יח; מנחת יצחק ח"ב צח,טז; מאור ישראל ומגדים חדשים — כאן. וע"ע בענין זה והמסתעף, במובא בחולין פה. יש להדגיש שהגידון האמור אינו שייך בהכרח למה שכתבו הרבה פוסקים על מצוה מדרבנן שיש ספק בהכשרה, שאנו מכשירים לעשותה משום הכלל ספקא דרבנן לקולא, שאפשר גם לברך עליה (ע' למשל במג"א קנט סקט"ו לענין נטילת ידים; באה"ל קס ד"ה מים; שעה"צ שם אות סט; באה"ל רסא,א; משנ"ב תפוא,א) — כי שם אנו פוסקים לקולא ומכשירים מצוה זו, ושוב קיומה ועשייתה נידונים כודאיים, אבל כאן יש ספק בעצם חיובו או קיומו, ואנו מצריכים לעשותה מפני חשש הספק בלבד).

'אמר רב הונא: חצר שיש לה שני פתחים צריכה שתי נרות... משום חשדא' — כתבו אחרונים שהטעם 'משום חשדא' אמור רק במקום שיש בסיס לאותו חשד, ולא בכל מקום שיבואו לחשדו, כגון כאן שבעצם מן הראוי להדליק בכל פתח, שהרי יש להרבות בפרסום הנס, וכיון שבני אדם רואים שאינו חש לדבר, יבואו לומר שאינו מדליק כלל. — ע' במובא בברכות ח משו"ת מים עמוקים (י); שו"ת משיב דבר ח"א מג; אגרות משה אה"ע ח"א לו,א, וביו"ד ח"ג נח,ב ובאו"ח ח"ב מ וז"ד פב. ושם דן בחילוק שבין 'חשד' ל'מראית העין'. וגם נקט שמסתבר שהאיסור להביא עצמו לידי חשד — איסור תורה הוא, משום 'ההיתם נקיים'. וכן צידד בשו"ת מים עמוקים שם.

שאלה שהצגתי לפני מורנו הגר"ח קניבסקי שליט"א:
נסתפקתי במה שהרבה נוהגים עתה בארץ ישראל להדליק נר חנוכה בחוץ, ויש גם הרבה שמדליקים בתוך הבית — האם הנוהג להדליק בחוץ צריך להדליק בשני פתחים (ומה שכתבו הפוסקים שעתה אין חשד היינו דוקא בזמנם שנהגו כולם בתוך הבית), או שמא לא יחשדוהו שאינו מדליק כלל, כי הרואה יסבור שמדליק בתוך ביתו.
מענה:
אאמו"ר זללה"ה החמיר בזה והדליק

'אמר רבי שמעון: בשביל ארבעה דברים אמרה תורה להניח פיאה בסוף שדהו...' — כלומר, אף על פי שבאמת החיוב חל מיד בהתחלת קציר השדה, ככתוב ובקצרכם... [ע' חולין קלח.], אעפ"כ אמרה תורה שלא להניח פיאה אלא בגמר הקציר, בגלל ארבעה דברים. (עפ"י חזו"א סג, מאביו).

רבי שמעון לשיטתו הולך, דדריש טעמא דקרא. וגם במקום שאין נפקותא לדינא, דרכו של רבי שמעון ליתן טעמים לדין התורה — ע' למשל זבחים ו: ז: ערכין ל: כריתות כו. מעילה יז סע"ב ושם יח רע"א. ע"ע במובא בסוטה ח.

(ע"ב) 'נר שיש לה שני פיות עולה לשני בני אדם' — פרש"י: למהדרין העושים נר לכל אחד ואחד. נראה שהוכרח לפרש כן לפי שיטתו (לעיל כא: כג). שמדליקים בפתח הבית הפתוח

לחצר ולא בפתח החצר הפונה לרשות הרבים. ואם כן, הלא שני בני אדם הדרים בשני בתים, אם ידליקו בנר שיש לו שני פיות, נמצא נר של אחד מונח בימין פתחו ונר של האחר בשמאל פתחו. לכן פרש"י שהכוונה כאן לבעל הבית אחד המדליק כמה נרות.

ואולם התוס' (כא: ד"ה מצוה) חלקו על רש"י וכתבו להוכיח מכאן שמניחים הנרות בפתח החצר, ועל כן מובן שיכולים שני בני אדם להדליק בנר אחד שיש לו שני פיות — בפתח החצר המשותפת הפונה לרשות הרבים.

ונראה שהתוס' מייאנו בפרש"י, כי לדעתם זה שאמרו שהמהדרים עושים נר לכל אחד היינו שאדם אחד מדליק נרות כפי מספר אנשי הבית, (וכפי שכתב הרמב"ם). ולכן אם היתה כאן הכוונה למהדרין, היה צריך לומר 'עולה לשתי נרות', ולא 'לשני בני אדם'. אבל רש"י סובר שכשאמרו 'נר לכל אחד' — היינו, כל אחד מבני הבית מדליק, (כדברי הרמ"א), ואתי שפיר לשון 'עולה לשני בני אדם'. (מהגרז"נ גולדברג שליט"א)

'נר ביתו ונר חנוכה... נר ביתו וקידוש היום — נר ביתו עדיף, משום שלום ביתו' — 'שהרי השם נמחק לעשות שלום בין איש לאשתו. גדול השלום שכל התורה ניתנה לעשות שלום בעולם, שנאמר דרכיה דרכי נעם וכל נתיבותיה שלום'. (רמב"ם סוף ספר זמנים)

'דביתהו דרב יוסף הות מאחרה ומדלקת לה. אמר לה רב יוסף...' — ודאי לא היתה מדלקת בין השמשות, שהוא ספק לילה, אלא סמוך לבית השמשות, כי סברה שהמצוה להוסיף מחול על הקודש קיימת רק במלאכות של חול אבל הדלקת הנר מלאכה של קדש היא לצורך השבת, ותחילת שבייתה היא, שלפיכך תקנו חכמים שתהא זו מלאכה אחרונה. ואמר לה רב יוסף שגם הדלקת הנר צריכה תוספת-שבת.

'סברה לאקדומה' — כלומר לעשות לה תוספת ממושכת כמו לשאר המלאכות. **'אמר לה הווא סבא: תנינא, ובלבד שלא יקדים ולא יאחר'.** (עפ"י ר"ן. וראה עוד בהטעמת הדברים בשינוי מה, בשו"ת משיב דבר ח"א כב ד"ה ובבואי.

והביא הר"ן מכאן ומעוד מקומות להוכיח, שהדלקת הנר היא מלאכה אחרונה ואין לעשות אחריה מלאכה, דלא כדעת הרמב"ן והרשב"א).

'ובלבד שלא יקדים' — ואם מקבל עליו את השבת מבעוד יום, [מפלג המנחה ולמעלה], מדליק בסמוך לקבלתו אין זה בכלל 'לא יקדים'. (עפ"י רא"ש ברכות פ"ד ו; טשו"ע רסג, ד. עוד בהרחבה בענין זמן הדלקת נרות — ע' בשו"ת פרי יצחק ח"א א 1-2).

— מכאן אמר רבנו תם, שגר שהוא מודלק ועומד — צריך לכבותו ולהדליקו שוב לכבוד השבת, שמכך שתקנו זמן מסויים להדלקת הנר, שתהא סמוכה לשבת, משמע שצריך להדליק לכבוד שבת דוקא. (עפ"י תוס' כד: ד"ה חובה, (דלא כיש חולקים שם). וכן נפסק להלכה).

וכל זה כשהנר דלוק שלא לשם השבת, אבל אם הדליק לכבוד שבת, אפילו הקדים הרבה לפני השבת — אינו צריך לכבות ולהדליק שוב, שהרי הדליק לכבוד שבת, ומה שאמרו 'ובלבד שלא יקדים' — היינו לכתחילה, דומיא ד'שלא יאחר'. כן כתב הגרעק"א. ואמנם הדרך-החיים חולק. אך למעשה יש לנהוג כרעק"א, כי אם בא להחמיר לכבות ולהדליק, יצא שכרו בהפסדו, שנמצאת ברכתו הראשונה לבטלה. (כן כתב בבאור הלכה רסג, ד).

במה דברים אמורים, כשהדליק לאחר פלג המנחה, אבל קודם לכן — אין הדלקתו כלום, וצריך לכבותו ולחזור ולהדליק בברכה. (כן הביא בבאור הלכה שם מ'עולת שבת'.

ואולם במטה אפרים (תרי"ד ובאלף למטה) מבואר שלדעת רעק"א בדיעבד יצא בהדלקה זו. (ובבאה"ל לא הזכיר דעה זו). ובשמירת שבת כהלכתה (מג, הערה סט) תמה על דבריו הלא רעק"א מיירי לאחר פלג המנחה ולא קודם. ולא ידעתי על מה מבוססת הנחה זו, אדרבה, מכך שהגרעק"א הקשה על לשון הרמ"א שכתב 'מבעוד היום גדול', והלא אין הדבר תלוי בזמן אלא אם הדליק לשם שבת אם לאו — מזה משמע שגם כשהדליק קודם פלג המנחה, אם הדליק לשם נר שבת יצא, שאל"כ מאי קשיא ליה, הלא יש לפרש דברי הרמ"א בשופי, כשהדליק לשם שבת, שאז אם הדליק מבעוד יום גדול דהיינו קודם פלג המנחה לא יצא — אלא משמע שלדעת הגרעק"א בכל אופן יצא. וצ"ע להלכה).

[יש מי שכתב שהוא הדין לשאר החדרים שמשמשים בהם, יש בהם חיוב הדלקה מן הדין וצריך בכלן לכבות ולהדליק סמוך לשבת (כן דעת הגר"ב זילבר שליט"א), ויש חולקים, כי מדינא אין צריך לעשות כן אלא בנרות שבמקום האכילה, ולא בשאר מקומות. (עפ"י שבט הלוי ח"ג כד). ובשו"ת אור לציון (לגר"צ אבא שאול שליט"א. ח"ב יח, יד) כתב שאין צריך להדליק נרות אלא בחדר אחד, אבל בשאר החדרים יסמוך על אור החשמל הדולק שם].

'דרחים רבנן הוו ליה בנין רבנן, דמוקיר רבנן הוו ליה חתנוותא רבנן, דדחיל מרבנן הוא גופיה הוי צורבא מרבנן' — האוהב חכמים, הואיל ואהבתו עליהם כאב על בן, זוכה לבנים תלמידי חכמים, מדה כנגד מדה. (ער"ן). וכיון שהוא אוהב חכמים, ודאי כבר הגיע בעצמו למעלת 'תלמיד חכם', שהרי עם הארץ שונא לת"ח, (כבפסחים מח), ושכרו הוא שגם בניו יהיו ת"ח. ואולם הירא מרבנן, (שמעלת הירא פחותה מן האוהב) — זוכה על כל פנים שהוא עצמו יהא ת"ח (עפ"י מהרש"א. וע"ע: 'פוקד עקרים' עמ' 6; 'תורת הרבי ר' זושא' עא; בן יהוידע כאן).

והירא גדול מן המכבד, שהכבוד אינו נוהג אלא בפניו, ויראה — בין בפניו בין שלא בפניו, לפיכך שכרו של הירא מרובה, שהוא עצמו יהא ת"ח. (פירוש רבנו יהונתן מלוניל).

'רב חסדא אמר: לשמא יטה לא חיישינן אלא הכא ביום טוב שחל להיות ערב שבת עסקינן...' — בתוס' רי"ד כתב שדוחק גדול הוא לומר שמשנתנו האוסרת להדליק בשמן שרפה מדברת רק ביום שחל להיות ערב שבת, [שלא כשאר השמנים האסורים בכל שבת]. ולכן פירש שרב חסדא אוסר בכל השבתות גזרה משום יום טוב שחל להיות ערב שבת. ולא חשו להאריך ולפרש זאת בגמרא. (ולפי דבריו יצטרכו כמו כן לפרש להלן כה סע"ב). וע"ע בתוס' להלן נד: ובמהרש"א.

פרפראות

(ע"ב) 'נר חנוכה וקידוש היום... נר חנוכה עדיף משום פרסומי ניסא' — 'הנה מסרו חכמים בידינו נפלאות השי"ת וגבורתו ואהבתו לעמו ונחלתו, והם בניו — בני אדם לא, בני בכורי, עד שאנשים אחדים נצחו עם רב, גבורים עריצים, וחייבו לנו לעשות קשר סימן — להדליק נר חנוכה, לזכור הנסים שנעשו לנו בגלוי לעין כל, למען נקבל עלינו עול מלכות שמים ברצון ובשמחה...'.

נמצא כי המברך נר חנוכה כפשוטו ואינו מתבונן צורת הדברים כנ"ל, מה ישיב לשלחו דבר, הרי זה כמו שבא השליח שנמסר בידו הסימן למזכרת מיד שולחו, ויאמר לו עשיתי פקודתך, ושמרתי על הקשר, חומר ולא צורתו — מה פנים יש בו? — אשרי מי ששומר החומר בצורתו, וזה תכלית המוסר!

... והנה הא דחייב למכור כסותו (— כדי להדליק נר חנוכה), אינו מפורש בגמרא, רק הרמב"ם ז"ל הוציא זאת מד' כוסות בפסח, דהיינו נמי פרסומי ניסא. ואילו לא היה לנגד עיניו הסימן שמסרו לנו החכמים פרסום הנס, לא היה מעלה על דעתו הלכה זו, אבל יען כי הזכיר בהדלקתו כל הנסים שנעשו אז נגד עיניו, ונזכר מזה, הלא זה ממש יציאת מצרים, הנסים הגלויים להפליא, איך אפשר שחשמונאי ובניו ינצחו עריצים גבורים רבים מאד, וגם תעבדון את הא' על ההר הזה כמו במצרים, נתקיים גם כן אז בהנס שנעשה בהשמן... ונראה גלוי כי לפני הרמז"ל עמד הנס הנמסר לידו כנגד עיניו, להכיר הדבר כמו חי, כי זה יציאת מצרים ממש, על כן העלה הלכה מד' כוסות, שחייב למכור כסותו על הדלקת נר חנוכה כמו על ד' כוסות... (מתוך חכמה ומוסר ח"א ט).
עוד על דברי הרמב"ם — ע' בשו"ת אבני נזר או"ח תקא.

'אמר רב הונא... הזהיר בקידוש היום זוכה וממלא גרבי יין' — מצינו שנתקיים זאת ברב הונא עצמו; במסכת מגילה (כו:): מסופר על רב הונא שמישכן את אזורו בעבור קידוש היום, ומצינו (בברכות ה: וע' בתענית כ:): שהיו לו ארבע מאות חביות יין. ('נפש חיה' לר"ר מרגליות או"ח ערב, ט).
ע"ע: שבט מוסר מ יא-יג.

'דביתהו דרב יוסף הות מאחרה ומדלקת לה, אמר לה רב יוסף: תניא, לא ימיש עמוד הענן יומם ועמוד האש לילה, מלמד שעמוד ענין משלים לעמוד האש ועמוד האש משלים לעמוד הענן' — לא נסתפק רב יוסף בעיקר הטעם, שאסור לאחר שמא תחולל השבת ושמצוה להוסיף על קדושתה, אלא הסביר לה במדרש יפה ומובן אף לעמי הארץ שאין לאחור. ומכאן יש ללמוד לכל כיוצא בזה, כאשר באים להוכיח להמון העם, יש לקרב את תורת ה' אל לבם. (עפ"י עלה יונה עמ' תח, ע"ש).
ראה עוד כענין הזה ברש"י להלן ל: ד"ה מוטב; 'לקט שיחות מוסר' לגרא"י שר, ח"ב עמ' שג.

דף כד

'מהו להזכיר של חנוכה בברכת המזון... איבעיא להו מהו להזכיר של חנוכה במוספין...' — מבעיות אלו וכיוצא בהן נראה שתקוני הברכות לא באו לשלמותן עד אחר חתימת התלמוד. וכן משמע בהרבה מקומות במסכת ברכות ועוד. (ריעב"ץ).
ע' למשל ברכות לג: 'הוא דנחית קמיה דר' חנינא, אמר הא-ל הגבור...'. וע"ש לד. 'מעשה בתלמיד אחד שירד לפני התיבה בפני רבי אליעזר...'. ואולי זו כוונת אמרם (שם מג.) 'עייין בבברכת מזונא קאמר לך' — להסדיר לעצמו הנוסח. וכן מצאנו רבות שנחלקו ודנו בגמרא על נוסחאות הברכות.